

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอันมาก เนื่องจากความซับซ้อนทางเหตุปัจจัยของสังคม ทำให้การดำรงชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนมากยิ่งขึ้น จึงควรมีผู้มียุทธศาสตร์รับมือและหาทางเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิกฤตินี้มาเป็นโอกาสเพื่อพัฒนาสังคม ให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชน ช่วยอบรมศีลธรรมให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความสามัคคี เป็นที่ตั้ง

การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการทำงานที่หลากหลายทางสังคม โดยมีเป้าหมายให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมมือช่วยเหลือร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนบรรลุความมั่นคงของมนุษย์ในทุกมิติ ซึ่งบทเรียนของการพัฒนาสังคมที่ผ่านมา หากทบทวนย้อนอดีตตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ จนถึงฉบับที่ ๑๐ พบว่า แต่ละแผนมีความพยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานะทางสังคม แต่ละยุคสมัยเพื่อเสริมให้สังคมอยู่ดี กินดี มีความอบอุ่น อยู่ร่วมกัน เป็นปกติ สามารถดำรงชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้ดี^๑

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ถูกต้องจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผู้เผยแผ่ต้องผ่านการเรียนรู้และเข้าใจพระพุทธศาสนาพอสมควร เพราะผู้ฟัง ผู้อ่านที่เคยผ่านการศึกษาและเข้าใจพระพุทธศาสนาก็มี ผู้ที่ยังไม่ได้ศึกษาเข้าใจอย่างถ่องแท้ก็มี หากผู้เผยแผ่อธิบายความหมายผิดเพี้ยนไป ย่อมถูกผู้รู้ท้วงติงหรือตำหนิได้ ส่วนผู้ที่กำลังศึกษาพระพุทธศาสนาแต่ยังไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างถ่องแท้ เมื่อฟังผิดย่อมเกิดความไขว้เขวเข้าใจหลักธรรมผิดเพี้ยนจากความหมายเดิมและนำไปประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้องย่อมเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจในประเด็นเนื้อหา ขอบเขต กฎเกณฑ์ และหลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม

เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ ความสามารถ ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยพัฒนาสังคมทำหน้าที่ในการพัฒนาตน พัฒนางค์กร ในรูปแบบที่หลากหลาย เมื่อมีการศึกษาพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคม ย่อมเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะสงฆ์ เป็นการเชิดชูเกียรติประวัติให้แก่พระสงฆ์เหล่านั้น เนื่องจากบางครั้งผลงานที่พระสงฆ์ทำไม่ได้นำมาศึกษาวิจัยกันอย่างจริงจังถึง

^๑ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิสัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

กระบวนการที่พระสงฆ์เหล่านั้นทำหน้าที่เผยแผ่อยู่ จึงทำให้ไม่ทราบว่ามีเหตุปัจจัยใดที่ทำให้การทำงานของพระสงฆ์เหล่านั้นทำงานสัมฤทธิ์ผล เมื่อมีการเข้าไปศึกษาอย่างเป็นระบบก็จะเป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการ ในการที่จะเข้าไปทราบ และดำเนินการ หรือแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง

การศึกษาที่มุ่งเอาความเป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน และการพัฒนาที่เน้นในทางวัตถุมากเกินไปจนลืมพัฒนาสังคมมาเป็นเวลานานนั้น ทำให้สังคมมีรากเป็นพิษและออกดอกออกผลมาเป็นพิษอย่างที่เห็น ๆ กันอยู่ และยากที่จะแก้ไขได้ถ้าไม่แก้ไขที่ต้นเหตุ คือ สร้างค่านิยมในสังคมใหม่ สังคมจะได้เจริญอย่างมีสัดส่วนสมบูรณ์ พัฒนาสังคมให้มีคุณค่าเสียก่อน แล้วจึงพัฒนาสังคมอื่น ๆ เพื่อรับใช้มนุษย์ มิใช่พัฒนาไปเพื่อเอามนุษย์ไปเป็นทาสรับใช้สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นภาวการณ์ที่สร้างปัญหามากมาย สังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่พัฒนาตามสังคมตะวันตก เพื่อไปให้ทันสังคมตะวันตกคือยุโรปและอเมริกา จึงพยายามแสวงหาความจริงภายนอกตัวยิ่งกว่าภายในตัว ตามอย่างเขาจึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอีกมากมาย ทั้งเรื่องของความเสื่อมทางศีลธรรม ปัญหาเยาวชน เรื่องอบายมุข ปัญหาสิ่งเสพติด ปัญหาความรุนแรง และอาชญากรรม อันเป็นผลมาจากการละเลยการพัฒนาสังคมตามหลักพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นถึงการพัฒนามนุษย์จากข้างในคือทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ โดยใช้หลักธรรมหลายประการ และหนึ่งในนั้นก็คือ หลักภavana ๔ ประการที่เป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนามนุษย์ทั้งกายภavana สีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะทำให้มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาที่มีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขกว่าการพัฒนาตามหลักการทั่วไป คือ ตามหลักวิทยาการสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและได้รับการยอมรับในการพัฒนาสังคมอยู่ เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาว่า อะไรคือสาเหตุสำคัญทำให้พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จัหวัดสุรินทร์ ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากผลงานของพระสงฆ์ เช่น สร้างโรงเรียนสอนปริยัติธรรม สร้างสำนักปฏิบัติธรรม อีกทั้งยังเป็นผู้สละตนเป็นสมณศากยบุตรเป็นผู้มีความเพียรมีความอดทน เป็นนักสู้ มีการพัฒนาต่อตนเองและสังคม ความเป็นอุฏฐานสัมปทา^๒ คือ มีความเพียบพร้อมด้วยความพากเพียรบากบั่นประจุกุจขึ้นตลอดเวลา ความเป็นอารักขสัมปทา^๓ คือ เพียบพร้อมด้วยการดูแลทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนกระทั่งความประพฤติของตนความเป็นกัลยาณมิตร^๔ คือ เพียบพร้อมในการคบคนดีเป็นมิตร ตลอดจนกระทั่งทำตนเป็นคนดีเพื่อเป็นมิตรแก่คนอื่น และมีความสมชีวิตา^๕ คือ เพียบพร้อม

^๒ดูรายละเอียดใน อก.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐-๓๔๑

^๓ดูรายละเอียดใน อก.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑

^๔ดูรายละเอียดใน อก.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑

^๕ดูรายละเอียดใน อก.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑-๓๔๒

ด้วยการใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองให้พอเหมาะ พอสม พอคู่ และพอควร ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม โดยทั่วไปได้นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่โลกตลอดกาล

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อหาคำตอบว่าศึกษาการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีรูปแบบ หลักการ วิธีการ และผลอย่างไร โดยในเบื้องต้นจะศึกษาการพัฒนาสังคมตามหลักการทั่วไปเพื่อนำมาเป็นกรอบในการวิจัย โดยจะศึกษาเพื่อศึกษาการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อประโยชน์สุขของคนในสังคม ตลอดจนจนถึงการพัฒนาสังคม และประเทศให้ได้รับความเจริญยิ่งขึ้นไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาสังคมตามหลักการทั่วไป ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ หลักการ วิธีการ และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาสังคมตามหลักการทั่วไป ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ อยู่ระดับใด

๑.๓.๒ หลักการ วิธีการ และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสังคมตามหลักภavana ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๔ ด้านดังนี้ ๑. กายภาวนา ๒. สีสภาวนา ๓. จิตตภาวนา ๔. ปัญญาภาวนา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์จำนวน ๑,๔๑๕ รูป^๖ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดโดยการเทียบตาราง Krejcie and Eanple W. Morgan จากประชากร จำนวน ๑,๔๑๕ รูป ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐๒ รูป^๗

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เฉพาะในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่

- อายุ
- พรรษา
- วุฒิทางการศึกษาสามัญ
- วุฒิทางการศึกษานักธรรม
- ตำแหน่ง

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีจำนวน ๔ ด้าน ได้แก่

- กายภาวนา
- สีสภาวนา
- จิตตภาวนา
- ปัญญาภาวนา

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึงเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมระยะเวลาทำการวิจัย ๗ เดือน

^๖พระมหาบุญทอง ปณจิตเมธี, ข้อมูลจากสำนักงานเลขานุการเจ้าคณะ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, ๑๕ เมษายน ๒๕๕๖.

^๗Robert V. Krejcie and Eanple W. Morgan 1970. Vol. 4- (December, 1960), p. 99.

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตามหลัก
ภาวนา ๔ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรชาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตาม
หลักภาวนา ๔ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนา
สังคมตามหลักภาวนา ๔ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการ
พัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมตาม
หลักภาวนา ๔ ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ **พัฒนา (Development)** หมายถึง การทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น, การทำให้เกิดขึ้น,
การเจริญ, การฝึกฝนอบรม, การเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับ
ที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึง
ขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจของพระสงฆ์ในอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์

๑.๖.๒ **สังคม (Social)** หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตาม
ระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน เช่น สังคมชนบท วงการหรือสมาคมของคนกลุ่ม
ใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สังคมชาวบ้าน สังคม คือ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกัน
และกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย ในอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัด
สุรินทร์

๑.๖.๓ **การพัฒนาสังคม** หมายถึง การเพิ่มประสิทธิภาพของสังคมให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงที่ดีทั้งในระบบความเป็นอยู่ของคนในสังคม ค่านิยมและการกระจายโอกาสที่ดีของบุคคล
การพัฒนาสังคมจึงเป็นการปรับปรุงภาวะความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้น โดยยึดหลักความ
ร่วมมือของรัฐและประชาชนให้ประชาชนเกิดความริเริ่มวางแผนและลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเองใช้
ทรัพยากรในสังคมให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด

๑.๖.๔ **ภาวนา ๔** หมายถึง หลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองหรือพัฒนาจิตใจมี ๔ ขั้นตอน
ดังนี้

๑. กายภาวนา หรือการทำให้ร่างกายเติบโตแข็งแรง การกินอาหารให้ได้คุณค่า กิน
พอดี ด้วยความรู้จักประมาณ ให้ร่างกายอยู่ผาสุก มีสุขภาพดี

๒. สีสภาวนา หรือพัฒนาทางสังคม คือการอยู่ร่วมสังคมโดยไม่เบียดเบียนกัน แต่มีชีวิตที่เกื้อกูลต่อกัน และมีวินัย

๓. จิตตภาวนา หรือพัฒนาทางอารมณ์ ก็คือเรื่องของจิตใจนั่นเอง

๔. ปัญญาภาวนา หรือพัฒนาการทางปัญญาแก้ไขข้อติดขัดขจัดปัญหา หายอึดอัดหลุดโล่งไปได้ ตลอดจนรู้เท่าทันเหตุปัจจัย มีอะไรเกิดขึ้นก็รู้จักมองตามเหตุปัจจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงการพัฒนาสังคมตามหลักการทั่วไป ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงหลักการ วิธีการ และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักภาวนา ๔ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์